

pretatie voorstaan, n.l. omdat Assur waarheen de ballingen gevoerd waren in het Noorden lag (eigenlijk in het Noord-Oosten, maar het O. T. spreekt van Assur zowel als van Babel steeds als van den vijand uit het Noorden, omdat hun aanrukkende legers uit het Noorden Kanaän binnenvielen). Maar ik geloof dat Duhm in zijn commentaar op Jeremia (blz. 38) terecht tegen deze interpretatie bezwaar maakt, en, hoewel ik het allerm minst met hem eens kan zijn dat hier een „Ergänzer” aan het werk is geweest die den oorspronkelijken tekst van den profeet heeft misverstaan en er een onjuisten commentaar bij heeft gegeven, ben ik van oordeel dat de juiste verklaring van het bevel „roep deze woorden uit naar het Noorden” de door mij gegevene is, die in den tijd van koning Josia ook uitnemend past (vgl. vs 6). Wat Binnendijk (a. w. blz. 70) daartegen inbrengt, kan ik gevoegelijk laten rusten.

Dat het שובה uit vs 12 niet beduidt „keer weder uit de ballingschap” wordt door mij ook uit den context beargumenteerd: op het feit der relatief geringere schuld van het Tienstammenrijk kan niet de intrekking van de straf, maar alleen een aansporing tot bekering worden gegrond (zie mijn Korte Verklaring blz. 26). Van dit argument neemt Binnendijk geen notitie; had hij dit wel gedaan dan zou hij hebben moeten erkennen, dat ik hierin ten volle trouw ben aan mijn beginsel om uit eerbied voor het Goddelijk „daar staat geschreven” iedere uitspraak der Heilige Schrift eerlijk en onbevangen onder de ogen te zien en mij in volle onderworpenheid te laten leiden door wat zulk een Bijbelwoord zelf zegt (mijn *Het herstel van Israël*, blz. 8). Ik mag er overigens op wijzen, dat dit „keer weder” niet alleen door Duhm, maar ook door Keil in zijn commentaar, Cornill, *Das Buch Jeremia*, Leipzig 1905, en van Ravesteijn in Tekst en Uitleg in morelen zin wordt opgevat; waarvoor ook vs 13 een krachtigen steun biedt.

Wat de verzen 14—18 betreft, door verschillende nieuwere commentaren wordt deze perikoop geheel (b.v. Cornill, a. w.) of althans gedeeltelijk voor een later inschuifsel gehouden en aan den profeet Jeremia ontzegd. Ik handhaaf de authenticiteit, met uitzondering van vs 18, dat naar mijn mening zeer waarschijnlijk is te beschouwen als een insluipsel in den tekst. De gronden die ik daarvoor in mijn *Het herstel van Israël*, blz. 89—91 heb aangegeven worden door Binnendijk a. w. blz. 85—90 aan een uitvoerige bestrijding onderworpen, waarover ik hier gaarne een en ander wil zeggen.

Bij mijn eersten grond maakt hij de opmerking, dat de overgang van den tweeden naar den derden persoon reeds plaats heeft in vs 16 en 17. Dat kan hij alleen doen omdat hij op onze Statenvertaling is afgegaan; maar de zaak is deze, dat in vs 16 in het begin nog de tweede persoon gebezigd wordt, terwijl voor zover de oorspronkelijke tekst verder in dit vers en in vs 17 den derden persoon heeft, dit naar het Hebreeuwsche taalgebruik dient om een onbepaald subject aan te duiden, wat door ons met het woordje „men” wordt uitgedrukt, zoals ik in mijn Korte Verklaring heb gedaan, en ook van Ravesteijn in